

ترجمہ و تشریح

پہل حدیث قدسی

تألیف:

ابوعامر مولوی غلام نبی توکلی

امام جمعہ و مدرس جامعۃ الاحناف تائباد

موضوع	صفحه
حدیث:	۵
خبر:	۶
اثر:	۶
سنت:	۶
تعریف، موضوع، غرض علم حدیث:	۶
اقسام حدیث:	۷
حدیث قدسی:	۸
فرق بین حدیث قدسی و قرآن:	۹
چهل حدیث قدسی:	۹
و اما متأخرین:	۱۱
ترجمه و تشریح چهل حدیث قدسی:	۱۳
حدیث اول:	۱۳
حدیث دوم:	۱۵
حدیث سوم:	۱۸
حدیث چهارم:	۱۹
حدیث پنجم:	۲۳
حدیث ششم:	۲۴
حدیث هفتم:	۲۶
حدیث هشتم:	۲۷
حدیث نهم:	۲۸
حدیث دهم:	۲۹
حدیث یازدهم:	۳۰
حدیث سیزدهم:	۳۸
حدیث چهاردهم:	۳۹
حدیث پانزدهم:	۴۱
حدیث شانزدهم:	۴۴

- ۴۵ حدیث ہفدہم:
- ۵۶ حدیث ہجدہم:
- ۵۸ حدیث نوزدہم:
- ۵۸ حدیث بیستم:
- ۶۰ حدیث بیست و یکم:
- ۶۱ حدیث بیست و دوم:
- ۶۵ حدیث بیست و سوم:
- ۶۷ حدیث بیست و چہارم:
- ۶۹ حدیث بیست و پنجم:
- ۷۰ حدیث بیست و ششم:
- ۷۲ حدیث بیست و ہفتم:
- ۷۴ حدیث بیست و ہشتم:
- ۷۵ حدیث بیست و نہم:
- ۷۷ حدیث سی ام:
- ۷۸ حدیث سی و یکم:
- ۸۰ حدیث سی و دوم:
- ۸۱ حدیث سی و سوم:
- ۸۳ حدیث سی و چہارم:
- ۸۴ حدیث سی و پنجم:
- ۸۶ حدیث سی و ششم:
- ۸۸ حدیث سی و ہفتم:
- ۹۰ حدیث سی و ہشت:
- ۹۱ حدیث سی و نہم:
- ۹۳ حدیث چہلم:

مقدمه

حدیث:

علامه سیوطی گفته است: حدیث ضد قدیم است و در خبر کم و زیاد استعمال شده است، زیرا آن خبر کم کم حادث می شود.

شیخ الاسلام ابن حجر در شرح بخاری گفته است: مراد از حدیث در شریعت آن چیزی است که به پیامبر خدا نسبت داده می شود. گویا ابن حجر اراده دارد براینکه حدیث در مقابل قرآن است زیرا قرآن کریم قدیم است.

علما گفتند: حدیث عبارت است از اقوال و افعال و تقریر آن حضرت ﷺ. تقریر آن است که رسول خدا کاری را که مشاهده کند بر آن سکوت کند، به خاطر سکوت آن حضرت آن کار جنبه شرعی به خود می گیرد و از طرف شارع مشروع می گردد. و برخی علما به تمام آنچه که به پیامبر اسلام نسبت داده می شود، حدیث می گویند.

در تعریف حدیث گفتند: علم حدیث عبارت است از اقوال و احوال و افعال آن حضرت ﷺ.

این تعریف در نزد علمای حدیث مشهور است و موافق با فن حدیث می باشد. پس در تحت این تعریف اکثر آنچه در کتب سیره ذکر می شود مانند میلاد آن حضرت ﷺ، زادگاه آن حضرت ﷺ و غیره می آید.

خبر:

خبر از حدیث عام‌تر است. زیرا خبر بر مرفوع و موقوف اطلاق می‌شود. از این جهت هر حدیث را خبر می‌گویند، لکن هر خبر را حدیث نمی‌گویند.

برخی علما حدیث را بر مرفوع و موقوف اطلاق کردند پس بنا بر قول ایشان حدیث مرادف خبر است. و برخی حدیث را به آنچه از پیامبر منقول شده است خاص گردانیدند و خبر را به آنچه از طرف غیر پیامبر نقل شده است خاص کردند. بنابراین تعریف حدیث مباین خبر است.

اثر:

اثر نیز مرادف خبر است و بر مرفوع و موقوف اطلاق می‌شود. فقهای خراسان موقوف را اثر می‌نامند و مرفوع را خبر و اثر بر اقوال صحابی و تابعی و دیگران اطلاق می‌شود. چنانکه گفته می‌شود این مقوله اثر صحابی است یا اثر تابعی است. به عنوان مثال عادت امام محمد غزالی در احیاء علوم الدین است که اول آیات قرآن را ذکر می‌کند، سپس احادیث رسول اکرم را، و در آخر آثار صحابه و تابعین را بیان می‌فرماید.

سنت:

سنت بر آنچه به پیامبر از قول و فعل و تقریر نسبت داده می‌شود اطلاق می‌گردد. پس سنت در نزد علمای اصول مرادف با حدیث است و در نزد کسی که حدیث را خاص به اقوال پیامبر کرده است، از حدیث عام‌تر است.

تعریف، موضوع، غرض علم حدیث:

شیخ عزالدین بن جماعه حدیث را به این صورت تعریف کرده است.

علم الحديث: علم بقوانين يعرف احوال السند و المتن.

علم حديث علمي دارای قوانین است که حالات سند و متن حدیث به وسیله آن قوانین شناخته می‌شود.

موضوع: آن (سند و متن است) غرض و هدف از آن شناخت حدیث صحیح از غیر آن است.

ابن حجر عسقلانی این گونه تعریف کرده است: معرفة القواعد للمعرفة بحال الراوی و المروی. «شناخت قواعد برای شناخت حال راوی و حال مروی را علم حدیث گویند.»

جزایری علم حدیث را بر دو گونه تقسیم کرده است: یکی آن قسمی که تعلق به روایت حدیث می‌گیرد و آن را علم رواية الحدیث می‌گویند. و یکی آن قسمی که تعلق به درایت حدیث می‌گیرد که آن را علم درایة الحدیث می‌گویند.

علم رواية الحدیث: علمی است که به وسیله‌ی سماع متصل به آن حضرت و ضبط و نوشتن اقوال آن حضرت، اقوال و افعال آن بزرگوار را نقل می‌کند.

علم درایة الحدیث: علمی است که به وسیله‌ی آن انواع روایات و احکام و راویان و اقسام مرویات و استخراج معانی آنان شناخته می‌شود.^۱

اقسام حدیث:

حدیث بر دو گونه است: ۱- حدیث قدسی ۲- حدیث غیر قدسی

حدیث غیر قدسی بر سه قسم است.

۱- فتح الملهم ، شرح صحیح مسلم .

۱- خبر واحد ۲- مشهور ۳- متواتر.

حدیث خبر واحد آن است که یک یا دو نفر از رسول خدا روایت کرده باشند. اگر راویان خبر واحد در هر طبقه سه نفر یا بیشتر باشند آن خبر را خبر مشهور می‌نامند. و اگر در بعضی طبقات دو نفر باشند و از این تعداد کم نشود آن را خبر واحد عزیز می‌نامند. و اگر در بعضی طبقات از دو کم باشند یا در همه طبقات یک راوی باشد آن را خبر واحد غریب می‌نامند. خبر متواتر: آن است که آن را جماعتی روایت کنند که تعدادشان به حد کثرت برسد که عادتاً توافقشان بر کذب و دروغ محال است.

حدیث قدسی:

تعریف حدیث قدسی: واژه‌ی قدسی به معنای پاک و مقدس است و قدسیان جمع قدسی به معنای فرشتگان، صالحان و نیکوکاران است. حدیث قدسی حدیثی را می‌گویند که خداوند جدا از قرآن فرموده است. و اما تعریف حدیث قدسی آن است که رسول خدا از قول خداوند روایت کند و این روایت گاهی توسط وحی و زمانی به وسیله‌ی الهام و گاهی در خواب صورت می‌گیرد. ولی تعبیرش به هر عبارتی که آن حضرت بخواهد می‌شود زیرا لفظش از رسول خدا و معنایش از خداوند است.

احادیث قدسی نسبت به احادیث دیگر بسیار کم و اندک است از این رو علمای مصطلح الحدیث برای آن اصطلاح خاصی را وضع نکردند و در کتب اصول حدیث از احادیث قدسی بحث نمی‌شود و بیشتر از اخبار، آحاد، مشهور و متواتر بحث می‌شود.

فرق بین حدیث قدسی و قرآن:

قرآن وحی جلی است و به واسطه فرشته بر پیامبر اسلام نازل شده است. حدیث قدسی وحی خفی است و به صورت الهام پیامبر آن را از خداوند روایت کرده است.

نماز به خواندن قرآن جایز است ولی به خواندن حدیث قدسی جایز نیست. منکر قرآن کافر و منکر حدیث قدسی کافر نمی‌شود، بلکه فاسق می‌گردد.

قرآن لفظ و معنایش از جانب خداوند است. حدیث قدسی لفظش از رسول خدا ﷺ و معنایش از طرف خداوند است. مساس قرآن بدون وضو جایز نیست، مساس حدیث قدسی بدون وضو جایز است.

به خواندن یک حرف از قرآن ده ثواب و حسنه داده می‌شود ولی به خواندن حدیث قدسی به نیت ثواب هیچ گونه حسنه‌ای تعلق نمی‌گیرد.^۱

چهل حدیث قدسی:

چهل حدیث نویسی در اصل از حدیث مشهوری که از رسول خدا روایت شده است سرچشمه می‌گیرد. حدیث این است: «مَنْ حَفِظَ عَلَيَّ أُمَّتِي أَرْبَعِينَ حَدِيثًا يَنْتَفِعُونَ بِهَا، بَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَقِيهًا عَالِمًا.»^۲ کسی که برای امتم چهل حدیث از امور دینش را حفظ کرده و بنویسد تا امت از آن استفاده کند خداوند آن شخص را در روز قیامت از جملهی فقها و علما می‌گرداند.

^۱ - مقدمه اربعین القدسیه.

^۲ - اربعین القدسیه.

در روایت دیگر آمده است: «من حَفِظَ عَلَى أُمَّتِي أَرْبَعِينَ حَدِيثًا، بَعَثَهُ اللَّهُ عَالِمًا فَفِيهَا.»^۱ خداوند آن را فقیه و عالم زنده می گرداند.

در روایت ابی داود آمده است: «من حَفِظَ عَلَى أُمَّتِي أَرْبَعِينَ حَدِيثًا أَنَا أَشْفَعُهُ وَشَاهِدَاهُ.»^۲ من پیامبر روز قیامت او را شفاعت کرده و گواهی می شوم.

و در روایت ابن مسعود آمده است: «يَقَالُ لَهُ ادْخُلْ مِنْ آيِ بَابِ مِنْ ابْوَابِ الْجَنَّةِ تَشَاءُ.»^۳ به او گفته می شود از هر دری که می خواهی داخل بهشت شو.

و در روایت ابن عمر آمده است: «يَكْتَبُ فِي زُمْرَةِ الْعُلَمَاءِ وَيَحْشُرُ فِي زُمْرَةِ الشُّهَدَاءِ.»^۴ در جمله ی علما نوشته و در جمله ی شهدا حشر می شود.

آری! همان طور که ملاحظه شد این روایت با کثرت طرق و تنوع خودش تشویق و ترغیب بر چهل حدیث نویسی می کند لذا می بینیم از قرون اولیه تا به امروز بسیاری از علما دست به این کار زده و در زمینه های مختلف چهل حدیث نوشتند از کسانی که در این زمینه قبل از همه اقدام به نوشتن کرده است عبدالله بن مبارک عالم زاهد و محدث مشهور می باشد و بعد از آن افراد ذیل آستین همت بالا زده و در این راه گام برداشتند:

- ۱- ابن اسلم طوسی. ۲- حسن ابن سفیان النسائی. ۳- ابوبکر آجری.
- ۴- ابوبکر ابن ابراهیم اصفهانی. ۵- دار قطنی. ۶- حاکم نیشابوری.

۱- اربعین نووی.

۲- شعب الایمان بیهقی، ابی داود.

۳- اربعین نووی.

۴- اربعین نووی.

- ۷- ابونعیم اصفهانی. ۸- عبدالرحمن سلمی. ۹- ابوسعید المالینی.
 ۱۰- ابوعثمان صابونی. ۱۱- عبدالله ابن محمد انصاری. ۱۲- ابوبکر بیهقی.
 ۱۳- امام نووی. این افراد همه از متقدمین می‌باشند.

و اما متأخرین:

۱- سلطان العلماء ملا علی قاری هروی. ۲- مولانا عبدالرحمن جامی، هستند که در این راه قدم برداشتند و نیز گروه کثیری از متقدمین و متأخرین دست به این کار زدند که از ذکر نام‌شان این مقدمه طولانی می‌شود و اما کسانی که در زمینه حدیث قدسی، چهل حدیث نوشتند تنها ملا علی قاری هروی را ما سراغ داریم که چهل حدیثی مشهور به الاربعین القدسیه است؛ لکن افراد دیگر در زمینه‌های مختلف مانند: اصول دین، فروع دین، جهاد، زهد، تقوی، آداب، خطب و غیره نوشته‌اند، لیکن همه‌ی‌شان قصد خیر داشتند و خداوند از قصدشان راضی باشد و اما اصل چهل حدیث نویسی به خاطر ترغیب و ترهیب است و به همین خاطر هر کس چهل حدیث نوشته است قصدش این بوده است که مردم را ترغیب و ترهیب کند تا مردم برای انجام دادن اعمال اخروی و نجات خویش در آخرت بکوشند و عمل کنند لذا بنده‌ی حقیر بعد از استخاره به این نتیجه رسیدم تا خودم را تشبیه به این حضرات کرده در زمینه احادیث قدسیه چهل حدیث را جمع آوری کرده و بعد از ترجمه و تشریح به زبان فارسی تقدیم خوانندگان محترم کنم، باشد که آنان از این کار مهم و با ارزش استفاده کرده تا توشه آخرت برای این حقیر و برای خوانندگان عزیز قرار گیرد.

در پایان لازم به ذکر است که احادیث مذکور از کتاب مشکوة المصابیح تألیف محمد ابن عبدالله الخطیب التبریزی از علمای قرن هشتم

هجری انتخاب و از آن گلچین و نوشته شده است و صاحب مشکوة از کتب صحاح و غیره آنان را روایت کرده است و از خداوند منان می‌خواهم که این کارم را خالص برای خودش بگرداند و در فردای قیامت من را در زمره ی فقها و علما حشر گرداند. ان شاء الله.

ابوعامر مولوی غلام نبی توکلی

مدرس جامعه الاحناف تایباد

تابستان ۱۳۸۰ شمسی مطابق ۱۴۲۲ هجری قمری و ۲۰۰۱ میلادی